

Arabizí — arabština jedenadvacátého století?

Jitka Jeníková

Univerzita Karlova

jenikova.jitka@gmail.com

ARABIZI — ARABIC FOR THE 21ST CENTURY?

Arabizi, the romanized version of the Arabic writing system, is a phenomenon born with the dissemination of new technologies at the end of the 20th century. The first mobile phones and internet weren't at first able to use other language systems than Latin. Thus Arabizi — a combination of the words Arabi and Inglizi (Arab word for English) — emerged. It uses Latin alphabet and numerals to put down Arabic. The idea is not exactly new — there have been to be promoters of Latinized version of Arabic since the 19th century. Nowadays, Arabizi has its advocates as well as opponents. This paper maps the history of the phenomenon of Arabizi, it presents its basics and introduce the main effects it has on the present-day Arab society.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Arabština — arabizí — arabský jazyk — jazyk — romanizace
Arabic — Arabizi — Arab world — language — romanization

V devadesátých letech minulého století zaznamenaly arabské země narůstající vliv a význam anglického jazyka, který dominoval rychle se rozvíjející oblasti informačních technologií. Angličtina fungovala jako komunikační jazyk u dvojice, jak se posléze ukázalo, zásadních technologických novinek — mobilních telefonů a pro veřejnost čerstvě zpřístupněného internetu s jeho chatovacími místnostmi a později i sociálními sítěmi.¹ Drtivá většina zařízení (ať už šlo o počítače nebo mobily) na přelomu milénia podporovala výhradně latinku a jazyky zapisované jinými znaky se musely tomuto faktu přizpůsobit. Tak vzniklo arabizí — romanizovaná podoba arabštiny, jež se rozšířila především mezi příslušníky mladších generací po celém arabském světě.

PRVNÍ POKUSY O ROMANIZACI ARABŠTINY

Snaha o romanizaci arabského písma není ničím novým — první pokusy se objevily už v 19. století. Velkým propagátorem latinkou zapisované hovorové arabštiny byl například Wilhelm Spitta (1853–1883), jenž v osmdesátých letech 19. století působil na postu ředitele Egyptské národní knihovny v Alexandrii. Věnoval se místnímu dialektu

¹ Allehaiby 2013, s. 53.

a v roce 1880 vydal gramatiku egyptské hovorové arabštiny s názvem *Grammatik des arabischen vulgärdialectes von Aegypten* (J. C. Hinrichs, Lipsko). Na jeho úsilí o romanizaci arabského písma, kterým by bylo možné zachytit odlišnou výslovnost dialektu,² navázal jeho krajan Karl Vollers a poté, zkraje dvacátého století, Brit J. Selden Willmore.

S příchodem nového století se myšlenka zápisu arabštiny latinkou dále rozvíjela. V roce 1944 předložil návrh na romanizování zápisu textu jak hovorové, tak spisovné arabštiny Abdalaziz Fahmī, předseda komise pro psaní a gramatiku Káhirské akademie arabského jazyka, a jako první tak učinil ve svém rodném jazyce, tedy v arabštině.³ Tento návrh byl zhusta kritizován nacionalisty, kteří jej vnímali jako přímý útok na arabskou identitu.

Další argument, proč by byla latinka pro zápis arabštiny vhodnější, přinesl také Egyptan, Salāma Mūsā (1887–1958). Novinář, stoupenec sekularismu a socialismu a koptský křesťan tvrdil, že latinka by pro zápis arabštiny byla podstatně efektivnější a efektivnější. Jeho náboženské vyznání jej přivedlo k přesvědčení, že je arabština příliš svázána s islámem a arabští stoupenec jiné víry tak mohou pociťovat (a zhusta pociťují) jistou míru odcizení od mateřského jazyka. Zastával názor, že na rozdíl od angličtiny arabštinou není možné dostatečně dobře zachytit probíhající vědecký pokrok, a proto by se od ní mělo upustit.⁴ Kritikové mu vytýkají, že ve svých argumentacích zcela opomněl islámský zlatý věk vědění, kdy mezi 10. a 13. stoletím vznikala v celé řadě oborů pojednání, z nichž těžíme dodnes. Mūsā a další stoupenec jeho vize tvrdili, že arabština je příliš složitá na psaní, neboť většina písmen má v závislosti na postavení ve slově čtyři varianty psaní, pro nerodilého mluvčího je kvůli absenci samohlásek při čtení příliš obtížná na pochopení a zůstává tu kvůli tomu prostor pro zásadní chyby a dezinterpretace textu. Navíc punktace u jednotlivých písmen vyžaduje na čtenáři enormní míru soustředění.⁵

Arabským nacionalistům a muslimům se nicméně dařilo snahy o romanizaci arabštiny po celé 20. století úspěšně hatit.⁶ Podobné návrhy vnímali jako urážku arabské identity a jazyka, jehož písmo koneckonců existuje už déle než čtrnáct století. A jejich boj proti romanizaci by býval mohl být úspěšný, kdyby se na scéně neobjevily moderní technologie, které chtěli Arabové používat a jež však arabštinu zapsat neuměly.

ZROD ARABĚ

Arabizí vzniklo kombinací slov *arabī* (arabština) a *inglizi* (angličtina),⁷ označuje se také jako *latinizovaná arabština*, *ASCIIzace*, případně *chatovací arabština*⁸ a je to prav-

2 V hovorové egyptské arabštině se například na rozdíl od spisovné varianty objevuje pět samohlásek namísto tří — tedy vedle *a*, *i* a *u*, jež jsou spisovné arabštině známé, se v egyptském dialektu setkáváme také s *e* a *o*, pro něž neexistuje v arabském písmu zápis.

3 Yaghan 2008, s. 41.

4 Abdulraheem — Adegoke 2017, s. 3.

5 Allehaiby 2013, s. 55.

6 Yaghan 2008, s. 41.

7 Bianchi 2012, s. 90.

8 Allehaiby 2013, s. 53.

děpodobně jediný příklad úspěšného romanizovaného systému, jenž stále existuje a je běžně užívaný v každodenním styku. Definuje se jako kódovací systém, jenž namísto arabských písmen využívá latinku a arabské číslice. Každé anglické písmeno reprezentuje ve výslovnosti odpovídající arabský foném, arabské číslice označují arabské grafémy, které v angličtině neexistují a podobají se těmto grafémům svým tvarem. R. M. Bianchi je ve své studii věnované arabizaci nazývá „aritmografémy“.⁹ V některých případech mohou číslice doplňovat ještě apostrofy. Jako arabizaci se označuje také zařazování anglických slov do psaného nebo mluveného projevu.

Níže je ukázka krátké konverzace v arabizaci, která se týká objednávky zboží — objevují se tu vedle arabských také anglická slova (law, order, delivery, combo large) a francouzské oslovení (allo, monsieur), všechna použitá slova jsou psaná latinkou.

Allo, law samahet zabele ekhod order.
Tfadal monseur, nehna zanna sezr L delivery \$8
Tayeb laekn bekhod wahad delivery combo large.¹⁰

Je tu patrné i využití číslic — v tomto případě 3, jež nahrazuje hrdelnicí ʿajn (ع). Číslice se využívají obvykle jako náhrada celkem deseti arabských písmem, v některých případech je přidáván také apostrof. Arabizaci je nestandardizovaný způsob přepisu a arabští mluvčí nejsou v psaní číslic konzistentní.

Arabské písmeno	Číslice	Písmeno v angličtině	příklad
ء	2	—	lu2lu2 (perla)
ح	7	H	7amaam (koupelna)
خ	5-7	Kh	5air / 7air / khair (dobro)
ص	9	—	9ur9ur (šváb)
ض	ʹ9	D	muʹ9eef (hostitel)
ط	6	—	6een (hlína)
ظ	ʹ6	—	ʹ6ulm (tyranie)
ع	3	—	3ain (oko)
ع	ʹ3	—	ʹ3arb (západ)
ق	8-2	K	8aa3ida / 2aa3ida / kaa3ida (základna)

TABULKA: Zápis hlásek číslicemi

V psané spisovné arabštině se samohlásky obvykle nezapisují. Výjimku představují učebnice, text Koránu, knížky pro děti, případně texty, v jejichž čtení nesmí dojít k chybě. V případě arabizaci je zápis samohlásek zcela na uvážení pisatele, jejich případné vynechávání může souviset s pisatelovými znalostmi, s tím, nakolik jsou hlásky jasné z kontextu zprávy, případně na množství povolených znaků.¹¹ Zde je

⁹ Bianchi 2012, s. 90.

¹⁰ Převzato z <https://mayrawas.tumblr.com/image/85433153151>.

¹¹ Například SMS zpráva obsahuje 160 znaků, zpráva na Twitteru mohla mít do listopadu 2017 maximálně 140 znaků, dnes 280. Ještě v roce 2008 bylo na běžném telefonu mož-

nutné připomenout, že arabské dialekty se oblast od oblasti mohou zásadně lišit (a to i v rámci jedné země). Analogicky je proto zřejmé, že stejné sdělení napříč arabským světem zapsané v arabizí se bude kraj od kraje lišit.

POSTAVENÍ ARABIZÍ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

Zastánci arabizí tvrdí, že pomáhá arabským rodilým mluvčím přijímat dvojí kulturní a lingvistickou identitu. Jednou z nejvýraznější postav je profesorka Americké univerzity v aš-Šariqa (u nás známé spíše pod anglickou výslovností Šardža) Lelania Sperraza. Podle ní je

mladá generace produktem nové doby a tím pádem je vybavena novou identitou — stěhovavější a podstatně globalizovanější, jež prochází neustálým procesem adaptace a transformace. Jejich identita neustále přizívovaná na angličtině založenými technologiemi je identitou už nikoliv arabskou, ale identitou arabizí. Jsou členy legitimní, právoplatné komunity, jež vzešla z globalizovaného vztahu na sobě vzájemně závislého Západu a Východu.¹²

Navíc přecházení od arabštiny do angličtiny pomáhá s procvičováním obou jazyků. Zápis v arabizí je údajně rychlejší — anglických písmen je na klávesnici telefonu méně než arabských, a pisatel tak může do textu promítnout větší škálu emocí, což arabské písmo neumožňuje — například proto, že nedisponuje velkými a malými písmeny.

Všeobecně se dá říci, že arabizí je populární mezi mladšími arabskými mluvčími, jeho oblíbenost klesá v závislosti na věku a společenském postavení — čím vyšší věk a postavení, tím větší odpor k tomuto fenoménu. Mezi mladými lidmi panuje přesvědčení, že arabizí je moderní a „cool“.¹³ Používají ji především ke komunikaci o běžných, každodenních záležitostech, k intimním hovorům s přáteli. Klasická (spisovná) arabština by se podle nich měla v současné době využívat ve formálním a náboženském kontextu — a proto je pro slang naprosto nevhodná.¹⁴ Zároveň je zajímavé, že vtipy jsou zapisovány téměř výhradně arabským písmem — zaznamenané v latince ztrácejí své kouzlo stejně jako poezie.¹⁵

Podle odpůrců má arabizí negativní dopad na arabštinu mladších generací. Že se používání arabizí nemusí obejít bez následků, dokazuje také studie palestinského ministra společenského vývoje, Ibrāhima aš-Šā'ira, jenž na náhodně vybraném vzorku 420 žáků osmých tříd zkoumal korelaci mezi užíváním arabizí a schopností správně hláskovat v arabštině. Dospěl k závěru, že množství času stráveného užíváním arabizí skutečně negativně ovlivňuje jazykové schopnosti v rodném jazyce.¹⁶

né odeslat naráz maximálně 760 znaků psaných latinkou, ale pouze 330 znaků v arabštině.

12 Allehaiby 2013, s. 56.

13 Attawa 2012, s. 12.

14 Tamtéž, s. 25.

15 Al-Khatib — Sabbah 2008, s. 49.

16 Al-Shaer 2016, s. 29.

Odpůrci arabizí nejsou vzhledem ke koloniální minulosti navíc nijak nadšení z faktu, že virtuální prostor, stejně jako průmyslové odvětví zabývající se mobilními telefony, jsou ovládnány především angličtinou, jež má nad ním výsadní moc. Arabští mluvčí pak mohou mít pocit, že jejich rodný jazyk není pro využití ve světě technologií dostačující a že je technologicky nepřátelský.¹⁷ Arabové mají všeobecně ke svému rodnému jazyku, jenž tvoří nedílnou součást jejich identity, velice silný vztah. Je to jazyk islámu, jazyk Koránu, jazyk pěti denních modliteb. Navzdory uměle vytyčeným hranicím jim poskytuje pocit sounáležitosti — podle mnohých nacionalistů hranice mezi arabskými státy neměly vůbec existovat a arabský svět by měl být jednotný právě na základě jazykové identity.¹⁸ Pro mnohé kritiky je arabizí „kulturní zradou“, kdy nahrazení arabské abecedy latinkou symbolizuje odstřižení se od historického a kulturního dědictví, jež v jejich očích arabština představuje.¹⁹ Samostatnou výzvu představuje arabizí pro studenty arabštiny.

ZÁVĚR

Přestože v současné době internet a technologická zařízení už arabštinu podporují, její mluvčí nadále používají arabizí. Jeho využití se rozšířilo do reklam a časopisů a objevuje se i v názvech některých produktů. Časopisy, jež v posledních patnácti letech začaly tisknout část obsahu v arabizí, cílí na mladší čtenáře — lze z toho vyvozovat, že minimálně v tomto segmentu společnosti je arabizí navzdory kritice a odporu všeobecně přijímáno. Zároveň je ovšem na místě vnímat varování, že by rostoucí popularita arabizí mohla vést až ke vzniku potenciálně nežádoucího jevu, kdy je jeden jazyk zaznamenávám dvěma odlišnými písmi.²⁰ Nicméně navzdory obavám znamená přesun arabizí z virtuálního prostoru do reálného života přechod z neregulova(tel)né sféry do té regulova(tel)né. Nelze tedy očekávat, že by tento fenomén jen tak zanikl.

LITERATURA

Abdulraheem, Bashir — Adekunle, Kazeem Adegoke. Re-Thinking Romanization of Arabic-Islamic Script: A Case Study of CJKI Arabic Romanization System (CARS). *TARBIYA: Journal of Education in Muslim Society*, 2017, no. 1. Internetový projekt. [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <<http://journal.uinjkt.ac.id/index.php/tarbiya/article/view/5549>>.

Al-Khatib, Mahmoud A. — Sabbah, Enaq H. Language Choice in Mobile Text Messages among Jordanian University Students. *SKY Journal of Linguistics*, 2008, no. 21. s. 37–65. Internetový projekt. [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <<http://www.linguistics.fi/julkaisut/SKY2008/Al-Khatib%20et%20al%20NETTIVERSIO.pdf>>.

17 Allehaiby 2013, s. 57

18 Tamtéž, s. 60.

19 Yaghan 2008, s. 45.

20 Attawa 2012, s. 39.

Allehaiby, Wid H. Arabizi: An Analysis of the Romanization of the Arabic Script from a Sociolinguistic Perspective. *Arab World English Journal*, 2013, no. 3. s. 52–62.

Attwa, Mona Farag Mahmoud. *Arabizi: A Writing Variety Worth Learning?* Magisterská diplomová práce, 2012. Internetový projekt. [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <http://dar.aucegypt.edu/bitstream/handle/10526/3167/ThesisArabizi_is_it_a_writing_variety_worth_learning.pdf?sequence=1>.

Bianchi, Robert Michael. 3arabizi — When Local Arabic Meets Global English. *Acta Linguistica Asiatica*, 2012, no. 1. s. 89–100. Internetový projekt. [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <<https://revije.ff.uni-lj.si/ala/article/view/69>>.

Al-Shaer, Ibrahim M R. Does Arabizi Constitute a Threat to Arabic? *Arab World English Journal*, 2016, no. 3. s. 18–30.

Yaghan, Mohammad Ali. „Arabizi“: A Contemporary Style of Arabic Slang. *Design Issues*, 2008, vol. 24, no. 2. s. 39–52.